

Goran
Marković

HAMLET U
PAVILJONU
BR. 6

Copyright © 2025, Goran Marković
Copyright © ovog izdanja 2025, LAGUNA

*Posvećeno uspomeni na Aleka Vuča.
Posebna zahvalnost Anki Marjanović Radonjić.*

Sasvim je izvesno da su ljudi nužno ludi, pa bi, ne biti lud, bio još jedan oblik ludila.

BLEZ PASKAL

Što stvari postaju jednostavnije, to ostaju zagonetnije.

MARTIN HAJDEGER

I

Izvolite, sedite.

Ovde?

Da, tu ili na drugu stolicu. Koja vam više odgovara.

Sešću ovde. U redu?

Kažem, kako vam je udobnije.

Premestiću se ipak na ovu drugu. Ovde mi sunce bije pravo u oči.

U redu.

Koliko bi ovo trebalo da traje?

Pedeset minuta.

Nešto kao čas u školi?

Ako vam se tako čini, onda je to otprilike to.

I kako bi to trebalo da izgleda? Postavljaćete mi pitanja ili...

Nema određene forme. Ali, možemo da počnemo pitanjem: kako ste se odlučili da dođete ovamo?

Pa, raspitao sam se malo. U stvari, moja bivša žena je klinički psiholog i pomenula mi je vaše ime.

Stvarno? Kako se zove vaša žena?

Bivša. Tamara. U stvari, nismo bili u braku nego smo zajedno živeli.

Tamara, Tamara... Ne znam nijednu koleginicu koja se tako zove. Gde je zaposlena?

U Institutu za mentalno zdravlje.

Tako? Nemam mnogo kontakata sa zdravstvenim ustanovama otkako sam prešao u privatnu praksu. Ona mora biti odskora tu?

Ne. Tamo je već godinu dana.

Da, to je pitanje: ono što je za mene *odskora* za vas može biti – *odavno*. Koliko imate godina?

Četrdeset pet.

Pa, da.

Koliko je vama?

Šezdeset tri.

Toliko je imao moj otac kada je umro.

Rekao bih da vam ta činjenica nešto znači.

Koja činjenica?

Da imam isto godina koliko i vaš otac kada je umro.

Ne znači mi ništa.

Izvinite. Učinilo mi se.

Da, učinilo vam se.

Majka vam je živa?

Naravno. Zašto ne bi bila živa?

Da se vratimo na temu vašeg dolaska ovde. Da li ste imali poseban razlog da mi se obratite?

Ne... U stvari, da. Ne znam da li je to dovoljan razlog da se obratim nekome ko je stručan, ali pre neki dan mi se dogodilo nešto čudno.

Slušam.

To se nikako ne bi moglo nazvati incidentom. Pogotovo što niko osim mene nije primetio da se zbiva bilo šta neobično. Ni ja u tom trenutku nisam bio svestan da se radi o nečem važnom, posebnom. Tek kasnije, uveče, u pozorištu,

shvatio sam kako bi to mogla biti neka vrsta alarma, u svakom slučaju izvesno upozorenje.

Šta se desilo?

Odigralo se to u ulici Braće Jugović, odmah preko puta tehničkog ulaza u pozorište, ispred prodavnice šešira i bižuterije *Nela*. Svratio sam do pozorišta da sa portirnice podignem komad...

Podigli ste komad?

Tako se kaže. Uzeo sam umnoženi tekst *Hamleta*. Uskoro je trebalo da počnu čitaće probe.

Vi glumite u toj predstavi? Koga?

Pa, Hamleta.

Oprostite, nisam to odmah shvatio.

Mislite da sam mator za tu ulogu?

Ne mislim ništa po tom pitanju.

Izašao sam u Francusku i odmah skrenuo u pravcu Braće Jugovića. Međutim, posle nekoliko koraka, odjednom sam sišao sa trotoara i počeo da kružim oko jednog parkiranog automobila. Uporno sam ga obilazio, ponavljajući tu besmislenu radnju (ne mogu reći da li sam to učinio tri ili deset puta), i ko zna koliko bi to još trajalo da u jednom trenutku nisam izgubio ravnotežu i tresnuo preko haube vozila! Jedan prolaznik je na to obratio pažnju i pogledao me začuđeno. Ja sam zbunjeno promrmljao kako sam se sapleo, da je sve u redu i žurno nastavio nizbrdo, Dositejevom.

To je sve?

Nije dovoljno?

Ne kažem to. Pitam se šta je posle bilo.

Ništa. Došao sam kući i počeo da čitam komad. Prvo čitanje je najvažnije. Ono što osetite kada se prvi put suočite sa delom ostaje vam do premijere. To me je do te mere obuzelo

da sam potpuno zaboravio na ono što mi se desilo. Uveče sam otišao ponovo u pozorište jer sam imao predstavu.

Šta je bilo na repertoaru te večeri?

Ne mogu da se setim. *Kir Janja*? Ili možda... Da, imao sam na Maloj sceni *Belu kafu* Ace Popovića.

Hoćete da kažete kako ste potpuno zaboravili ono što se desilo ispred pozorišta, odnosno, prodavnice bižuterije?

Da. Posle predstave, nas nekoliko glumaca otišli smo u pozorišni bife. Bilo je uobičajeno lepo raspoloženje, kao i uvek posle dobre predstave. Niste gledali *Belu kafu*?

Ne.

Uzeću vam karte. Treba da je vidite, stvarno je odlična.

Hvala.

Meni je, međutim, odjednom sinulo kako se tog dana odigralo nešto zaista... nenormalno. Sa tim kruženjem oko automobila. To je stvarno čudno, zar ne?

Moglo bi se reći.

Te noći sam slabo spavao, stalno prebirajući po glavi šta se, zapravo, sa mnom desilo. Ujutru sam odmah nazvao Tamaru i zamolio je da se raspita o nekom dobrom psihologu i ona mi je rekla za vas.

Ja sam psihijatar.

Izvinite, ne znam tačnu razliku između psihologa i psihijatra.

Psihijatri su lekari, imaju završeni medicinski fakultet. Oni postavljaju dijagnoze i leče mentalne poremećaje. Takođe, prepisuju i lekove.

A psiholozi?

Oni su završili psihologiju u okviru koje postoje različita usmerenja. Klinički psiholozi takođe rade sa osobama sa psihičkim poremećajima i bave se psihodijagnostikom, ali ne mogu da prepisuju lekove.

Da li to znači da treba da uzimam lekove? Mislim, zbog toga što sam došao kod psihijatra.

Ljudi koji dolaze kod mene nisu nužno mentalno oboleli – to su uglavnom osobe sa određenim problemom koji ne mogu sami da reše. Njihovi životi su izbačeni iz ravnoteže i oni ne znaju kako da je povrate. I psiholozi i mi obavljamu terapeutsku delatnost. Razlika je jedino u metodu. Ja sam, na primer, psihoanalitičar. Čuli ste za psihoanalizu?

Naravno.

I psihijatri i psiholozi mogu biti psihoanalitičari, ako završe psihoanalitički trening. Ja se, konkretno, bavim pojedinačnim slučajevima. Radim sa pacijentima koji obično leže na onom kauču i ne vide me.

Kako mislite: ne vide vas?

Sedim tako da budem izvan njihovog vidokruga. Trudim se da pacijent zaboravi moje prisustvo. Tu sam, razgovaram sa njim, ali posle izvesnog vremena on se sve više okreće sebi i toku svojih misli, sve manje obraćajući pažnju na mene.

Nešto kao ispovedanje u crkvi?

Ne. Ljudi se na psihoanalizi nikome ne ispovedaju. Oni, jednostavno, govore. Bilo šta. Koriste reči onako kako im dolaze.

Šta je cilj toga?

Da klijent dođe do nesvesnog, onog za šta nije znao da je u njemu.

Doktore, da li mislite da sam ja zreo za to... psihoanalizu?

Ne znam. Iсуviše kratko razgovaramo da bih mogao da to procenim. Za sada je dovoljno da ovako razgovaramo.

1.

Probna sala u pozorištu. Prva, čitaća proba. Reditelj, glumci, dramaturškinja, inspicijent i šaptačica zauzimaju mesta za dugačkim stolom. Žamor i vesela atmosfera, kao uvek na prvoj probi novog komada. Filip uzme tekst komada i pogleda pažljivo naslovnu stranu na kojoj je napisano „Hamlet“. Onda u gornjem uglu strane ispiše Filip. Na vratima probne sale pojavi se Upravnik pozorišta.

UPRAVNIK

Neću dugo, deco, da vas zamaram govorancijama. Želim vam srećan početak rada na „Hamletu“. Ne treba da vam govorim koliko je to važan i težak posao. Ali siguran sam da će naš ansambl napraviti izuzetnu predstavu koja će za ovu kuću predstavljati važan trenutak. Zato, uživajte! Radmila...

Poziv je upućen servirki koja u prostoriju ugurava pokretni stočić sa sokovima, kafama i voćem. Prisutni se obraduju

ovom gestu upravnika. Ovaj ode. Glumci navaljuju na p nude, naročito na južno voće. Filip još uvek posmatra na-slovnu stranu komada. Reditelj ih umiri kuckanjem olovke o sto.

REDITELJ

Da počnemo... Što se tiče samog Hamleta, po kome je komad i dobio naziv i oko koga se vrti cela priča, postoje stotine tumačenja tog u istoriji drame najzagonetnijeg lika. Citira-ću vam samo jedno: *Da li je Hamletovo ludilo sredstvo za postizanje cilja ili je ono pravo? Lično smatram da Hamletovo ludilo počinje kao prikrivanje ličnosti koju on kontroliše, ali kako se priča razvija sve više gubi kontrolu, upadajući u istinsko ludilo i ispadajući iz njega.**

Za stolom još uvek vlada prilično labava atmosfera i glumci se međusobno sašaptavaju. Poneko se cereka. Filip još uvek posmatra prvu stranu komada, potpuno odsutan duhom. Peđa, mladi glumac, prvi se uključuje u diskusiju.

PEĐA

Ja mislim da je on potpuno lud. Duševno pore-mećen, da budem precizniji.

Ova tvrdnja zainteresuje i ostale. Dramaturškinja se nalazi prozvanom da objasni problem.

* Navod iz jednog ogleda američkog reditelja Frenka Perija. Delovi teksta dati kurzivom zapravo su preuzeti izvodi iz dela drugih autora, a podaci o tim delima nalaze se u napomeni na kraju knjige.

DRAMATURŠKINJA

Ne mislim da je lud. Pre je melanholik, odnosno neurastenik...

Za to vreme, Maša, mlada glumica koja je očigledno impresionirana trenutkom, ispod oka posmatra Filipa. Ovaj sluša prisutne sasvim odsutno.

MAŠA

To nije isto.

DRAMATURŠKINJA

Šta nije isto?

MAŠA

Melanholik i neurastenik. Mi smo to polagali na psihologiji, kod Tijane Kosanović.

DRAMATURŠKINJA

Ma nemoj!

Priči se pridružuje i stariji glumac Ljubomir.

LJUBOMIR

On se samo pretvara, simulira da je lud.

PEĐA

Zašto bi se pravio da je dileja?

Krle, glumac srednjih godina, koji je do sada nešto ćućorio sa glumicom iz svoje generacije Dudom, upada u spor.

KRLE

Zato što hoće da se osveti Klaudiju koji je kralj,
eto zašto.

PEĐA

Što ga ne ubije odmah, nego sve vreme to odlaže?

DUDA

Ne može zbog majke. Isuviše je povređen zbog
toga što se Gertruda udala za očevog brata.

PEĐA

Čekajte, ljudi! Pa, to je razlog više da ga odmah
kokne. Ne, ne. Kažem vam da nije čist.

Reditelj je zadovoljan razvojem priče oko Hamletovog ludila.

REDITELJ

Možda je i jaderno i drugo istina. Šta ako Hamlet,
koji od duha svoga oca saznaje istinu o brato-
ubistvu, namerava da se pravi lud, i time sebi
olakša osvetu, tokom komada stvarno poludi?

INSPICIJENT

Tako je! Znae za slučajeve onih koji su se u
vojsci pravili ludi pa su posle završili u ludari?

Filip ih posmatra i dalje ne izgovorivši ni reč.

II

Možete li se setiti šta je prethodilo događaju, kada ste kružili oko onog automobila?

Nekoliko dana ranije, shvativši kako Sanje nema već drugu noć...

Sanja?

Moja devojka. Odnosno, da budem precizniji, bivša devojka.

Imate devojku?

Da. Šta je tu čudno?

Ništa. Samo pokušavam da steknem sliku. Koliko dugo ste sa Sanjom?

Dve i po godine.

A koliko je prošlo od rastanka sa Tamarom?

Četiri godine. Ili pet?

Da li je Sanja prva ženska osoba sa kojom ste uspostavili kontakt posle razvoda?

Ne. Bilo ih je... četiri, mislim. Ali ovo sa Sanjom je izgledalo dosta ozbiljno.

Zašto mislite da je to bilo ozbiljnije nego sa prethodne četiri?

Pa, ne znam. Učinilo mi se da bi moglo biti drugačije.

Hoćete da kažete da ste osetili da je volite?

Ne baš. Još uvek nisam preboleo Tamaru. Ali, ne znam, nisam više upotrebljavao zaštitu prilikom seksa.

Želeli ste dete sa njom?

Nisam siguran. Ali sam pomislio: dosta mi je opreza. Ako ostane trudna, videćemo...

Prepustili ste *slučaju* da pokaže da li se tu radi o ljubavi ili ne?

Pa, da. Kažem, nisam bio siguran.

Izvinite, prekinuo sam vas. Pomenuli ste kako Sanje nije bilo već drugu noć. Živeli ste zajedno?

Ona je živela sa njenima ali je skoro svaku noć provodila u mom stanu. Bilo je to nezgodno zato što je svakog jutra morala da ode kući, presvuče se i tek onda ode na posao. Jednom sam joj predložio da se preseli kod mene ali ona je pronašla nekakav razlog da to odbije.

Radila je?

U nekoj advertajzing agenciji prepunoj šminkera i prodavaca magle, čime se inače takve ustanove bave.

Kažete, nije je bilo već dve noći.

Da. Posle beskrajnih telefonskih razgovora koje sam pret-hodne večeri sa njom obavio, legao sam ali nisam mogao da zaspim. Bio sam užasno uzbuđen, besan i u isto vreme nemoćan. U četiri sata ujutru izašao sam iz kuće i krenuo u neodređenom pravcu. Tumarao sam cvokoćući, na sebi sam imao samo pantalone i gornji deo pižame, i najzad izbio u Dušanovu ulicu.

Da li možete da opišete razlog tome?

Ne mogu. Možda sam imao neku vrstu osećaja da time... nešto demonstriram.

Vaša pojava u zoru trebalo je Sanji pokaže kako ona čini neku vrstu nepravde time što je nema?

Mislio sam da će ona, vraćajući se posle još jedne noći koju je provela navodno radeći, naleteti na mene i shvatiti svoju ogromnu grešku. Glupost, kao što vidite.

I šta je dalje bilo?

U jednom trenutku sam primetio kako se krećem tramvajskim šinama. Pomislio sam: Ako naiđe tramvaj, neću se skloniti! Neka shvati šta mi je uradila. Ali, to je trajalo samo minut, dva. Brže-bolje sam se okrenuo i vratio kući.

Da li je ona kasnije došla?

Ne. Nije se pojavila. Telefonirala je sutradan i saopštila mi kako ne može više. Da joj je dosta.

Nije precizirala čega joj je dosta?

Jeste. Kao, ne može da živi sa osobom koja je „do te mere opsednuta sobom da ni jednog trenutka nije sposobna da podeli život sa nekim drugim...“ I slično. Ne mogu tačno da se setim svih argumenata.

Da li su ti razlozi bili na mestu?

Ne! Možda je tako bilo na početku ali ja sam se vremenom sasvim posvetio njoj. Ona živi u užasnim uslovima, sa majkom i sestrama koje praktično nemaju šta da jedu. Ja ih sve izdržavam. Uostalom, ja sam Sanji našao posao u toj glupoj firmi.

Zašto toliko insistirate da je ta firma, agencija toliko loša?

Zato što sam kasnije shvatio kako se, izgleda, mnogo ranije tu spetljala sa nekim kincem. Pretpostavljam da je sa njim bila već duže vreme i da je vodila dva paralelna života.

2.

Filip zastane ispred jedne zgrade i pogleda ka njenom vrhu. Spolja ona ne liči mnogo na bolnicu, građena je u stilu šezdesetih godina dvadesetog veka. Međutim, na svim prozorima uočljive su rešetke. Filip uđe kroz vrata pored kojih stoji natpis: INSTITUT ZA MENTALNO ZDRAVLJE. Osvrne se oko sebe u omanjem holu. Niko ne obraća pažnju na njega. Filip krene hodnikom prepunim pacijenata. Većina stoji ispred šaltera u zidu iznad kojeg piše: IZDAVANJE LEKOVA OD 7-9 h. Filip zakuca na jedna vrata.

GLAS IZ ORDINACIJE

Čekajte da budete pozvani!

Filip ipak uđe u ordinaciju i tamo zatekne Tamaru u razgovoru sa jednom starijom ženom, očigledno Pacijentkinjom. Tamara ga pogleda prilično nezainteresovano i pokaže mu da sedne. Nastavlja razgovor sa pacijentkinjom.

TAMARA

Čega se plašite, Borka?

PACIJENTKINJA

Da ne uradim nešto svojoj deci.

TAMARA

Zašto mislite da biste im učinili nešto nažao?

PACIJENTKINJA

Ja ne bih. Ali oni me nagovaraju.

TAMARA

Ko?

PACIJENTKINJA

Pa, ti što su u mojoj glavi...

TAMARA

Tako?... A kakvi su ti glasovi, čiji su?

PACIJENTKINJA

Ne znam...

TAMARA

Da li ih u ovom trenutku ima? Da li ih sada čujete?

PACIJENTKINJA

Ne.

TAMARA

Dobro. Idite i uzmite sada terapiju pa se vidimo opet u ponedjeljak. Važi?

Žena klimne glavom i ode iz prostorije. Tamara se ponaša kao da Filip nije u ordinaciji. Zapisuje nešto u jednu svesku.

TAMARA

Šta je?

FILIP

Ništa, svratio sam onako...

TAMARA

Ma, nemoj! Ti nikada ne svraćaš onako. U čemu je problem?

FILIP

Tamara, nemam nikakav problem. Kažem, došao sam...

Ona se najzad okrene ka njemu i pažljivo ga pogleda. On sedi mirno i gleda je.

TAMARA

Jesi li bio kod psihijatra?

FILIP

Jesam.

TAMARA

I? Kako ti se čini?

FILIP

Ne znam...

TAMARA

Tebi se ne sviđa niko osim sebe. Naravno.

FILIP

Nisam rekao da mi se ne sviđa. Nego ne znam još. Videću. On mi nudi psihoanalizu.

TAMARA

Opa!

Pauza, neprijatna, kao što biva u razgovoru bivših partnera.

FILIP

Spremam *Hamleta*.

TAMARA

Stvarno? Super. To si oduvek želeo, zar ne?

FILIP

Tako je. Samo imam problem. Ne znam kako da mu priđem. U stvari, postavlja se pitanje da li je Hamlet lud ili nije.

TAMARA

Znala sam da ti nešto treba! Ne bi ti svratio do mene tek tako.

FILIP

Ne treba mi od tebe ništa. Hteo sam samo da te zamolim...

TAMARA

Da? Baš me zanima šta.

FILIP

Da me pustiš da malo posmatram ove tvoje... pacijente.

TAMARA

Kako misliš: da ih posmatraš?

FILIP

Ne znam. Da ih malo, negde iz prikrajka, gledam. Da vidim kako se ponašaju, šta rade... i to.

TAMARA

Ne dolazi u obzir. I da hoću da te pustim, to mi ne bi dozvolio direktor. Kako to zamišljaš? Dođeš u bolnicu, sedneš u neku ordinaciju i gledaš bolesne ljude.

FILIP

Ne znam, samo sam mislio...

TAMARA

Žalim slučaj. Profesionalna etika mi to ne dopušta. Drugo, ja sam ovde primljena na određeno

време i samo bi mi trebalo da otkriju kako pu-
štam svog bivšeg da voajeriše.

Uvidevši da od njegove ideje nema ništa, Filip ustane.

FILIP

Ništa, onda. Izvini što sam te uznemirio.

TAMARA

Nisi me uznemirio. Samo, jednostavno, to što si
smislio ne može da se izvede. Takvi su propisi.

FILIP

Hvala ti, u svakom slučaju.

TAMARA

Nema na čemu.

Snužden, Filip krene ka vratima. Tamara i pored garda koji
zauzima prema Filipu nije prema njemu potpuno ravnodu-
šna. Posmatra ga dok odlazi.

TAMARA

Čekaj malo... Ima jedna varijanta za to tvoje.

FILIP

Kakva?

TAMARA

U Francuskoj već duže vreme psihijatrijske
ustanove angažuju glumce bez posla, uglavnom

mlade, koji sa duševnim bolesnicima pripremaju pozorišne komade. To, naravno, za rezultat nema bilo kakvu predstavu ili bilo šta vredno pomena, ali sam rad, pokazalo se to u praksi, dobro deluje na bolesnike. Ako ti je do nečeg takvog, mogla bih da ti sredim da radiš sa bolesnicima.

FILIP

Da radim?

TAMARA

Da nešto spremate. Ideja je u tome da odbacivanje sopstvene ličnosti, kao jedna od faza u glumačkom radu, može biti od pomoći i u odbacivanju duševne bolesti.

FILIP

Aha... Interesantno. A gde bismo spremali to?

TAMARA

U Padinjaku.

FILIP

U ludnici u Padinskoj Skeli?

TAMARA

Da. Oni inače tamo imaju radionice za slikarstvo, keramiku i te stvari. Trenutno nemaju nikog ko bi radio sa bolesnicima neki dramski tekst i slično. Ranije smo svake godine, za Dan

mentalnog zdravlja, desetog oktobra, spremali nešto, ali već dugo nismo imali ništa u tom smislu.

Filip je gleda neodlučno.

FILIP

I šta, treba da idem tamo? Ne može ovde?

TAMARA

Jebiga, mnogo si komotan. Mora tamo. Ako nećeš, ne moraš.

FILIP

A ti?

TAMARA

I ja ću s tobom. To mi je posao.

FILIP

Pa ne znam... Važi. Što da ne.

TAMARA

Ali, pazi: nemoj na pola da odustaneš.

FILIP

Što da odustanem?

TAMARA

Znam kakav si. Odjednom prestane da te interesuje.

FILIP

Neću da odustanem.

TAMARA

Obećavaš?

FILIP

Obećavam.